

Nd.

591. Nefndarálit

um frv. til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að halda niðri dýrtíðarvísitölu með fjárgreiðslum úr ríkissjóði og um áhrif nokkurra landbúnaðarafurða á vísitöluna.

Frá minni hl. fjárhagsnefndar.

Frumvarp þetta er lagt fyrir þingið til staðfestingar á bráðabirgðalögum, sem út voru gefin 2. ágúst s. l. Með þeim brbl. var framlengd heimild ríkisstjórnarinnar til að verja fé úr ríkissjóði til þess að halda niðri dýrtíðarvísitölu um eins árs skeið, frá 15. sept. 1945 að telja, en heimild sú, sem stjórninni var veitt til slíkra ráðstafana með lögum nr. 58 frá 3. marz 1945, gildi ekki lengur en til 15. sept. 1945.

Í lögnum nr. 58 frá 3. marz 1945, um breyt. á l. um dýrtíðarráðstafanir, var lagt fyrir ríkisstjórnina að „kosta kapps um, að verðlagsvísitalan fari ekki yfir 272 stig“. Þessi samþykkt Alþingis hefur ekki borið þann árangur, sem til var ætlað, því að vísitalan er fyrir löngu komin í 285 stig, þrátt fyrir áframhaldandi fjárgreiðslur úr ríkissjóði og aðrar ráðstafanir, sem ágreiningi hafa valdið, en gerðar hafa verið í því skyni að halda vísitölunni niðri. Ein af þeim ráðstöfunum var sú, að skipa búnaðarráð, svipta bændastéttina þannig möguleikum til þess að verðleggja afurðir sínar og láta síðan ákvarða verðlag landbúnaðarafurða á s. l. hausti lægra en réttmætt var, miðað við tekjur annarra landsmanna, og fella jafnframt niður greiðslu útflutningsuppbóta.

Um síðustu áramót var svo komið, að fjárgreiðslurnar úr ríkissjóði og aðrar ráðstafanir, sem gerðar höfðu verið til að koma í veg fyrir enn frekari hækkun vísitölunnar, nægðu eigi til þess, að aðalatvinnuvegir landsmanna gætu haldið rekstri sínum áfram. Bataútvegurinn var þá orðinn svo aðþrengdur vegna dýrtíðarinnar, að stöðvun hans vofði yfir, nema dregið væri úr tilkostnaði við reksturinn eða verðlag á afurðunum hækkað. Ríkisstjórnin tók þá þann kost að gefa eigendum hraðfrystihúsanna fyrirheit um verðuppbót úr ríkissjóði, ef ekki fengist hækkun á söluverði á hraðfrystum fiski, gegn því að þeir borguðu 5 aurum meira en áður fyrir hvert kg af nýjum fiski. Jafnframt lofaði stjórnin, að ríkissjóður skyldi kaupa 5000 tonn af saltfiski, eða ábyrgjast sölu á því magni, fyrir ákveðið verð.

Það skal ekki dregið í efa, að bátaútvegsmenn hafi um síðustu áramót haft fulla þörf fyrir þessar ráðstafanir, vegna síhækkandi útgerðarkostnaðar, en það er þegar séð, að þær hrökkva skammt. Hlutur bátaútgerðarmanna og fiskimanna er lakari en viðunandi getur talizt, enda hefur reynzt örðugt að fá sjómenn á bátaflotann og útgerð margra báta fallið niður af þeim sökum. Síðan þessar ráðstafanir voru gerðar, hefur líka enn orðið hækkun á kaupmi landverkamanna í stærstu kaupstöðunum, sem leiðir af sér aukna dýrtíð. Kemur sú dýrtíðarhækkun nú þegar niður á útvegs- og fiskmönnum og öðrum framleiðendum og þó meira síðar.

Þegar svo er komið, að sjávarútvegurinn, sem leggur til meginhlutann af útflutningsvörum þjóðarinnar, þarf að fá fyrirheit um ríkisábyrgðir á verði útfluttra afurða til þess að framleiðslan stöðvist ekki, enda þótt stríðsverð sé enn á útflutningsvörunum, ætti mönnum að vera ljóst, að ekki verður lengur hjá því komizt að draga úr verðbólgunni og þar með kostaðinum við atvinnureksturinn. Þegar millilandavíðskiptin færast í eðlilegt og frjálst horf, er ómögulegt fyrir þá þjóð, sem býr við margfalt hærri framleiðslukostnað en aðrar, að standast samkeppni á heimsmarkaðinum. Nágrannaþjóðir okkar auka nú fiskveiðar af kappi og standa miklu betur að vígi vegna minni tilkostnaðar.

En dýrtíðin bitnar ekki eingöngu á sjávarútveginum, heldur lamar hún einnig aðrar atvinnugreinar landsmanna. Eins og áður er að vikið, hefur verðlagsnefnd landbúnaðarafurða, sem kosin er af hinu stjórnskipaða búnaðarráði, skammtað bændum lægra verð fyrir afurðirnar en þeim ber, samkvæmt vísitölu landbúnaðarvara, og stendur landbúnaðurinn því höllum fæti. Iðnaðurinn getur ekki þrífizt nema með innflutningshöftum eða verndartollum. Flutningsgjöld fyrir vörur með islenzkum skipum eru margfalt hærri en hjá öðrum þjóðum, og verður það til að lækka verð á útflutningsvörum, en hækka verð á þeim aðfluttu.

Fleiri dæmi mætti nefna um óheillavænlegar afleiðingar verðbólgunnar. Fjárlög fyrir árið 1946 voru afgreidd með 18 millj. króna greiðsluhalla, og stöðugt er verið að samþykkja ályktanir og frumvörp á Alþingi, sem hafa í för með sér aukin útgjöld. Liggur því í augum uppi, að það er ríkissjóði um megn að halda áfram niðurgreiðslum á vöruverði, en þessi útgjöld þyngjast stöðugt, eftir því sem lengra líður, án þess að ráðstafanir séu gerðar til þess að þeim verði af létt. Jafnframt verður sífellt örðugra viðfangs að draga úr verðbólgunni, eftir því sem meira fé er fest í byggingum og öðrum framkvæmdum með hæsta styrjaldarverði.

Hér þarf því án tafar að taka nýja stefnu: Ráðast gegn verðbólgunni og tryggja þannig heilbrigðan atvinnurekstur í landinu og bæta afkomu ríkissjóðs.

Það er sameiginlegt hagsmunamál framleiðenda og launamanna, að ráðstafanir verði gerðar til að draga úr verðbólgunni, enda fjölgar þeim stöðugt, sem viðurkenna nauðsyn þess. Það er nú þegar játað af mörgum launamönnum og stéttarfélögum, að aukinn kaupmáttur peninganna sá þeim meira virði en kauphækkanir, sem svo að segja jafnóðum eyðast í flóði dýrtíðarinnar. Glögg dæmi um skaðsemi verðbólgunnar eru áhrif hennar á kostnað við húsabyggingar og á húsaleiguna. Talið er, að verð tveggja herbergja íbúðar í nýjum húsum í Reykjavík sé nú 60—70 þúsund krónur, og leiga fyrir íbúðir af þeirri stærð er metin um 6000 kr. á ári. Þriggja herbergja íbúðir munu kosta 90—100 þúsund krónur, og ársleiga fyrir slíka

íbúð í nýju húsi er metin 9—10 þús. kr. Verkamaður í Reykjavík, sem vinnur 8 klst. daglega alla virka daga ársins og tekur kaup samkvæmt þeim kaupgjalds-samningi, sem nýlega var gerður milli verkamanna og vinnuveitenda, þarf að borga rúmlega helming tekna sinna í húsaleigu, ef hann býr í þriggja herbergja leigu-íbúð í nýju húsi. Og stöðugt fjölgar þeim, sem þurfa að búa við þessa háu húsa-leigu, en hún er ekki nema að litlu leyti tekin til greina við útreikning á visitölu framfærslukostnaðar.

Af öllu þessu má augljóst verða, að sívaxandi misrétti og öngþveiti leiðir af dýrtíðinni, og alltaf koma betur og betur í ljós hinar skaðlegu verkanir hennar fyrir aðalatvinnuvegina og almenning í landinu. Í skjóli verðbólgunnar dafnar margs konar brask og óholl fjármálastarfsemi, sem í aðalatriðum stefnir í þá átt að auðga þá ríku, en gera þá fátæku fátækari en áður.

Allar stéttir þjóðfélagsins þurfa að taka þátt í ráðstöfunum til að lækka dýrtíðina í sanngjörnum hlutföllum. Það eitt er ekki nóg að lækka vöruverð innanlands og kaupgjald að krónutölu, heldur þarf einnig jafnframt að taka til opinberra þarfa hæfilegan hluta af þeim stórgróða, sem myndast hefur á stríðsárunum, en til þeirrar framkvæmdar er óhjákvæmilegt að gera yfirlit um alla fjármuni í landinu og eigendur þeirra. Slíkar ráðstafanir hafa verið gerðar annars staðar nú í stríðslokin.

Um leið og ráðstafanir verða gerðar til þess að minnka dýrtíðina í landinu, eftir því sem þörf krefur til þess að aðalatvinnuvegir landsmanna geti vel þrifist, án þess að fé sé varið úr ríkissjóði til þess að halda niðri vöruverði innanlands eða borga útflutningsuppbætur, þarf að koma launa- og kaupgjaldsmálunum á þann grundvöll, að laun og kaupgjald miðist við framleiðslutekjur þjóðarinnar á hverjum tíma. Þetta þarf að gera til þess að tryggja nauðsynlegt samræmi í tekjum launamanna og framleiðenda, eðlilegan jöfnuð og réttlæti í skiptingu þjóðarteknanna. Með því móti verður bezt tryggt heilbriggt atvinnulíf í landinu og komið í veg fyrir atvinnuleysi. Haustið 1944 var ríkisstjórninni falið, með ályktun Alþingis, að láta reikna út framleiðslutekjur þjóðarinnar ár hvert, og mun hagstofan nú vera að vinna að þeim útreikningum eftir fyrirlagi ríkisstjórnarinnar. En slíkar skýrslur um árlegar tekjur landsmanna af vöruframleiðslunni er nauðsynlegt að gera, til þess að unnt sé að miða laun og kaupgjald við framleiðslutekjurnar.

Þeir sjúkdómar í fjármála- og atvinnulífinu, sem verðbólgan veldur, verða því örðugri viðfangs sem lengur er frestað að grafa fyrir rætur þeirra. Þetta hefði þurft að gerast fyrr, en samkomulag hefur ekki orðið um nauðsynlegar aðgerðir. Eins og nú er komið, verða raunverulegar og varanlegar dýrtíðarráðstafanir ekki gerðar án þess að þær hafi verið rækilega undirbúnar, og tel ég því rétt, að enn sé gerð tilraun til að fá ákvörðun Alþingis um, að sá undirbúningur verði hafinn og hraðað eftir föngum. Legg ég til, að skipuð verði 5 manna nefnd til að athuga og gera tillögur um lækkun dýrtíðarinnar, og skili nefndin álit sínu og tillögum eigi síðar en 1. ágúst næstk.

Ég ber því fram við frv. eftirfarandi

BREYTINGARTILLÖGUR.

1. Á eftir 2. gr. frv. komi ný grein, svo hljóðandi:

Skípa skal 5 manna nefnd á þann hátt, að hagstofustjóri er sjálfkjörinn, og er hann formaður nefndarinnar, en 4 nefndarmanna eru tilnefndir af þingflokkinum, einn frá hverjum.

Verkefni nefndar þessarar er að athuga og gera tillögur um lækkun dýrtíðar í landinu, með þátttöku allra þjóðfélagsstétta, meðal annars með lækkun á verði innlendra neyztuvara, lækkun kaupgjalds, verzlunarkostnaðar, farmgjalda, byggingarkostnaðar og iðnaðarvara. Jafnframt geri nefndin tillögur um framkvæmd þess að miða laun og kaupgjald við tekjur þjóðarinnar af vöru-

framleiðslu. Þá skal nefndin og gera tillögur um sérstakt allsherjarframtal eigna í landinu og álagningu skatta á stórgróða, sem orðið hefur hjá skattskyldum aðilum á stríðsárunum.

Nefndin getur ráðið sér sérfróða aðstoðarmenn eftir þörfum, og greiðist kostnaður af því svo og annar kostnaður við nefndina úr rikissjóði.

Nefndin skili álitinu og tillögum fyrir 1. ágúst 1946.

2. Fyrirsögn frv. verði:

Frv. til laga um dýrtíðarráðstafanir.

Alþingi, 20. marz 1946.

Skúli Guðmundsson.